

G.K. Chesterton.

GILBERT KEITH CHESTERTON

OHROMNÉ MALIČKOSTI

EDÍCIA
DOBRÉ SLOVO

GILBERT KEITH CHESTERTON

OHROMNÉ MALIČKOSTI

G.K. Chesterton.

GILBERT KEITH CHESTERTON

OHROMNÉ MALIČKOSTI

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2024

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

Translation © Mária Pastirová, 2014

Photo © PROFIMEDIA.SK

ISBN 978-80-8161-567-2

OBSAH

Predslov.....	9
1. Ohromné maličkosti.....	11
2. Kúsok kriedy.....	15
3. Tajomstvo vlaku.....	20
4. Dokonalá hra.....	25
5. Neobyčajný drožkár.....	30
6. Nehoda.....	34
7. Prečo je dobré mať jednu nohu.....	39
8. Koniec sveta.....	44
9. Na Námestí Bastily.....	49
10. O ležaní v posteli.....	54
11. Dvanásť mužov.....	59
12. Vietor a stromy.....	63
13. Dickensov ctiteľ.....	68
14. V krajine, kde všetko je hore nohami.....	73
15. Čo som našiel vo vrecku.....	78
16. Drakova babka.....	82
17. Červený anjel.....	87
18. Veža.....	92
19. Ako som stretol prezidenta.....	96
20. Obor.....	101
21. Veľký muž.....	106

22. Pravoverný holič	110
23. Bábkové divadlo	115
24. Tragédia dvojpenčovej mince	120
25. Taxíkom naprieč krajinou	125
26. Dva zvuky	131
27. Policajti a morálka	135
28. Lev	140
29. Ľudstvo: intermezzo	144
30. Vtáčiky, ktoré nespievajú	150
31. Záhada brečtanu	155
32. Cestujúci na štátne náklady	160
33. Prehistorická stanica	165
34. Diablov zapredanec	170
35. Letný pohľad na moju vlasť	176
36. Trochu neskutočný príbeh	181
37. Strašidelný obchod	187
38. Balada o zvláštnom meste	193
39. Záhada slávnostného sprievodu	199

PREDSLOV

Tieto krátke príbehy boli opätovne publikované s láskavým súhlasom redakcie časopisu *Daily News*, kde vychádzali. Je to v podstate akýsi nepravidelný denník, ktorý som si viedol a ktorý zachytáva možno jeden deň z dvadsiatich, čo mi náhodou utkvél v mysli. Dokonca i tento denník sa zachoval len preto, že som ho zverejnil – za chlieb a syr. Hoci témy sú obyčajné, nechýba im motív, ktorý ich spája. Keď pohľad čitateľa s veľkou úľavou zabľúdi z týchto stránok, pravdepodobne spočinie na niečom ako posteľ, stĺp pouličného osvetlenia, okenná roleta alebo stena. Stavím sa tisíc ku jednej, že čitateľ pozerá na niečo, čo predtým nikdy nevidel, to znamená, že si to nikdy neuvedomil. Nevedel by napísať eseje o takomto stĺpe či stene. Nevie totiž, čo stĺp či stena znamenajú. Nevedel by ani len napísať osnovu eseje; napríklad: Posteľ a jej význam – nevyhnutná záruka spánku – noc, ktorá sa nekončí – nevyhnutnosť monumentálnej architektúry a podobne. Nevedel by ani zhruba opísať svoj teoretický postoj k okenným roletám, ani ho zhrnúť: Okenná roleta – jej podobnosť s oponou či závojom – je skromnosť prirodzená? Zbožňovať slnko a vyháňať sa slnku a tak ďalej. Nikto z nás sa dostatočne nezamýšľala nad vecami, na ktoré upiera svoj pohľad. Ale nedovoľme očiam odpočívať. Prečo by oči mali zlenivieť?

Cvičme oči, kým sa nenačia vidieť prekvapivé skutočnosti, na ktoré v prírode natrafíme tak bežne ako na natretý plot. Staňme sa očnými atlétmi. Naučme sa písať eseje o zatúlanej mačke alebo o farebnom oblaku. V nasledujúcich riadkoch som sa o niečo také pokúsil. Hoci kto iný to môže urobiť lepšie, ak to skúsi.

1. OHROMNÉ MALÍČKOSTI

Boli raz dvaja malí chlapci, ktorí väčšinou bývali v záhrade pred domom, lebo ich vila bola priam vzorná. Záhrada bola veľká asi ako jedáľenský stôl; skladala sa zo štyroch pásov štrku, z trávnatého políčka so záhadnými kúskami korku uprostred a zo záhonu červených sedmokrások. Keď sa raz ráno v tejto romantickej záhrade hrali, nejaký okoloidúci, pravdepodobne mliekar, sa nahol cez zábradlie a zatiahol ich do filozofického rozhovoru. Chlapci, ktorých budeme volať Peter a Pavol, boli jeho rozprávaním nesmierne unesení. Mliekar (musím povedať, že to bola víla), ktorý v prestrojení vykonával svoju službu, im ako obyčajne slúbil, že im splní akékoľvek želanie. Pavol ponuku prijal bez otáľania s vysvetlením, že už dlhší čas túžil stať sa obrom, aby si mohol vykročovať cez kontinenty i oceány a počas poobedňajšej prechádzky navštíviť Niagarské vodopády či Himaláje. Mliekar z náprsného vrecka vybral kúzelnú paličku, mechanicky a svižne ňou mávol, pričom sa vzorná vila so záhradou v okamihu premenila na domček pre bábiky pri Pavlových obrích nohách. S hlavou v oblakoch mĺľovými krokmi vydal sa pozrieť si Niagarské vodopády a Himaláje. Keď však dorazil do Himalájí, zistil, že sú dost drobné a vyzerajú smiešne ako malá korková skalka v ich záhrade. Niagarské vodopády mu nepripadali o nič väčšie

ako prúd vody tečúci z kohútika v kúpeľni. Potuloval sa po svete sem a tam niekoľko minút, pátrajúc po niečom naozaj veľkom, ale všetko bolo malé, až si napokon úplne znudený ľahol na štyri či päť préríí a zaspal. Nanešťastie ležal hlavou priamo pred domčekom intelektuálneho zálesáka, ktorý v tom okamihu vychádzal von so sekerou v jednej a s knihou novokatolíckej filozofie v druhej ruke. Muž vrhol pohľad na knihu, potom na obra a znova na knihu. V knihe bolo napísané: „Môžeme tvrdiť, že zlo pýchy spočíva v neúmernosti človeka voči vesmíru.“ Zálesák odložil knihu, schytil sekeru a asi týždeň pracoval osem hodín denne, kým obrovi odťal hlavu. A bolo po ňom.

Taká bola história Pavla, krutá, ale poučná. Peter napočudovanie mal úplne opačné želanie; povedal, že už dlhší čas túžil byť trpaslíkom menším ako pol palca; a zaraz sa ním stal. Keď sa premenil, ocitol sa uprostred obrovskej planiny pokrytej vysokou zelenou džungľou, nad ktorou sa kde-tu vypínali zvláštne stromy, ktorých koruny sa trblietali ako slnko na symbolických obrázkoch s ohromnými striebornými lúčmi a veľkým zlatým srdcom. V strede prérie sa týčila hora romantického a neskutočného tvaru, majestátne vysoká a dominantná, takže vyzerala ako nejaký úkaz na konci sveta. Vo veľkej diaľke na zahmlenom obzore zazrel obrys ďalšieho lesa, vyššieho a ešte záhadnejšieho, strašnej jasnočervenej farby, akoby horel neutíchajúcim večným ohňom. Vydal sa na dobrodružstvo po pestrej pláni. Doteraz nedošiel na jej koniec.

Taký bol príbeh Petra a Pavla, ktorý obsahuje všetky najdôležitejšie prvky modernej rozprávky vrátane toho, že sa vôbec nehodí pre deti. Motív, ktorý som použil, nijako nie je detinský, ale je plný jemných odtienkov a reakcií.

V skutočnosti je to takmer zúfalý motív na ospravedlnenie či zmiernenie nasledujúcich strán. Peter a Pavol sú dva základné vplyvy dnešnej európskej literatúry. Môjmu obľúbenému vplyvu som si dovoľil dať čo najpriaznivejšiu formu, hoci to dokážem iba spôsobom, ktorý malé dievčatká volajú „vyrozprávať príbeh“.

Azda netreba hovoriť, že ja som ten trpaslík. Jediná výhovorka pre tieto úryvky je fakt, že ukazujú, čo sa dá dosiahnuť, keď na bežné veci hľadáme cez posvätné okuliare zveličovania. Ďalšia veľká literárna teória, ktorú v Anglicku zastupuje asi pán Rudyard Kipling, je tá, podľa ktorej my, moderní ľudia, musíme nanovo získať prvotné nadšenie tak, že sa rozšírime do celého sveta, zvykneme si na cestovanie i geografickú rôznorodosť a budeme doma všade, čo znamená, že doma nebudeme nikde. Predpokladajme, že na muža vo fraku je srdcervúci pohľad. Stále sú tu dve alternatívne možnosti. Škola pána Kiplinga nám radí ísť do strednej Afriky, aby sme našli človeka bez fraku. Škola, do ktorej patrí aj ja, si myslí, že na muža by sme mali hľadiť dovtedy, kým pod frakom neuvidíme človeka. Ak na neho budeme hľadiť dosť dlho, možno ho to dojme a kvôli nám si frak vyzlečie. To je väčšia pocta, ako keby si kvôli nám sňal z hlavy klobúk. Inak povedané, tým, že intenzívne upriamime pozornosť na skutočnosti pred nami, mohli by sme ich donútiť, aby sa zmenili na dobrodružstvo; donútiť ich, aby sa vzdali svojho významu a splnili svoj záhadný účel. Cieľom Kiplingovej literatúry je ukázať, koľko neobyčajných vecí človek uvidí, ak bude aktívny a bude cestovať od jedného svetadielu k druhému ako obor v mojom príbehu. Cieľom mojej školy je ukázať, koľko neobyčajných vecí môže uvidieť aj obyčajný lenivec,

ak sa prinúti do jednoduchej činnosti – do pozerania. Preto som vybral najlenivejšiu osobu, ktorú poznám, totiž seba samého, a napísal som nedôležitý denník plný čudných vecí, na ktoré som náhodou narazil, keď som sa veľmi pohodlným tempom prechádzal vo vymedzenom priestore. Ak niekto povie, že o veľmi nepatrných záležitostiach hovorím v nadnesenom štýle, môžem mu len noblesne zablahoželať, že pochopil, v čom je vtip. Ak niekto povie, že robím z krtinca horu, s hrdosťou priznávam, že je to tak. Nedokážem si predstaviť úspešnejší a produktívnejší druh výroby, ako urobiť z krtinca horu. Dodal by som nepatrnú skutočnosť, že krtince sú hory; len človek sa musí stať trpaslíkom ako Peter, aby to objavil.

Mám pochybnosti o skutočnej hodnote horolezectva – dostať sa na vrchol všetkého a mať výhľad na všetko. Satan bol najslávnejší vysokohorský vodca, keď Ježiša vzal na vrchol nesmiernej hory a ukázal mu všetky kráľovstvá zeme. Ale radosť satana stojaceho na vrchole nie je radosť z veľkosti, ale radosť z toho, že vidí veci v malom, že všetci ľudia vyzerajú ako hmyz pri jeho nohách. Veci z údolia vyzerajú veľké a z roviny sa zdajú vysoké. Som dieťa roviny a nepotrebujem slávneho vysokohorského vodcu. Dvíham oči k vrchom, odkiaľ mi príde pomoc; ale nevyteperím svoju kosť k vrchom, kým to nebude nevyhnutné. Všetko je postoj mysle; a práve teraz mám pohodlný postoj. Budem ticho sedieť a divy i dobrodružstvá budú ku mne prilietieť ako muchy. Sú ich obrovské množstvá, to vás uistujem. Svet nikdy nezahynie na nedostatok divov, nanajvýš na nedostatok údivu.

2. KÚSOK KRIEDY

Spomínam si na jedno nádherné striebromodré ráno počas letných prázdnin, keď som sa zdráhavo odtrhol od úlohy v podstate nič nerobiť, nasadil som si klobúk, vzal som si vychádzkovú paličku a vopchal som si do vrecka šesť pestrofarebných kried. Potom som vošiel do kuchyne (ktorá so zvyškom domu v tejto dedine v Sussexe patrila veľmi poriadnej a rozumnej starej dáme) a spýtal som sa majiteľky a obyvateľky tejto kuchyne, či má baliaci papier. Mala ho dosť; vlastne mala ho až priveľa, ale nechápala správne účel a základný princíp existencie baliaceho papiera. Podľa nej, zdá sa, ak niekto chce baliaci papier, určite do neho chce zabaliť nejaké balíky, čo však bolo to posledné, čo by som chcel urobiť; vlastne som zistil, že to presahuje moje duševné schopnosti. A tak donekonečna rozoberala jeho osobitné vlastnosti, najmä pevnosť a odolnosť materiálu. Vysvetlil som jej, že som naň chcel iba kresliť, že je mi úplne jedno, koľko vydrží; nezáleží mi ani na jeho pevnosti, ale na tom, či má vhodný povrch, čo pre balíky je dosť nepodstatná vlastnosť. Keď pochopila, že chcem kresliť, navrhla mi množstvo poznámkového papiera. Zjavne si myslela, že na poznámky a korešpondenciu som kúsky starého baliaceho papiera využíval z úsporných dôvodov.

Potom som sa jej snažil vysvetliť dosť jemný logický odtienok, že nielenže mám rád baliaci papier, ale aj jeho hnedosť, tak ako mám rád hnedosť októbrových stromov, piva či severných rašelinísk. Hnedý papier predstavuje prvotný súmrak prvého dňa stvorenia a jednou-dvoma pestrými kriedami dajú sa na ňom zvýrazniť plamene ohňa, iskry zlatej i krvavočervenej a morskej zelenej farby prvých ohnivých hviezd, ktoré vytryskli z božskej tmy. Všetko to som povedal (bez veľkého premýšľania) tej starej žene; baliaci papier som si vložil do vrecka s kriedami a možno aj inými vecami. Myslím si, že každý z nás sa už zamyslel nad tým, aké starodávne a poetické veci človek nosí vo vrecku; napríklad vreckový nožík, prototyp všetkých ľudských nástrojov, počiatok meča. Raz som plánoval napísať zbierku básní len o veciach vo vrecku; ale zistil som, že by to bolo prídlhé, a doba veľkých eposov je už preč.

S paličkou a nožíkom, kriedami a baliacim papierom som sa vybral na rozľahlú pahorkatinu. Lozil som po mohutných kontúrach kopcov, ktoré vystihujú tú najlepšiu vlastnosť Anglicka, pretože sú mierne a zároveň silné. Ich hladkosť sa dá prirovnať k hladkosti veľkých ťažných koní alebo bukov; napriek našim nesmelým a krutým teóriám hlása, že mocní sú milosrdní. Keď môj pohľad blúdil krajinou, pôsobila na mňa milo ako ktorýkoľvek z jej domčekov, no čo sa týka sily, bola ako zemetrasenie. Bolo vidno, že dedinky v rozľahlých údoliach si žili v bezpečí už stáročia; krajina sa však dvíhala ako obrovská vlna, ktorá ich akoby všetky chcela zmiest.

Prechádzal som jeden trávnatý kopček za druhým, hľadajúc miesto, kde by som si mohol sadnúť a kresliť. Len

si, prepánajána, nepredstavujte, že idem skicovať prírodu. Idem kresliť diablov i serafínov a slepých starých bohov, ktorých ľudia uctievali pred zrodením práva, svätcov v ohnivočervených rúchach i more zvláštnej zelenej farby a všetky tie posvätné či strašné symboly, ktorých žiarivé farby tak dobre vynikajú na baliacom papieri. Oplatí sa ich kresliť viac ako prírodu; a kreslia sa ľahšie. Keby sa na blízkom susednom poli potulovala krava, pravý umelec by ju asi nakreslil, ale mne sa na štvornožcovi nikdy nevydaria zadné nohy. A tak som nakreslil dušu kravy, ktorá sa predou mnou jasne vznášala v slnečnom jase; bola celá fialová a strieborná, mala sedem rohov a ukrývala záhadu, ktorú skrývajú všetky zvieratá. Hoci som nedokázal farbičkou zachytiť to najlepšie z krajiny, neznamená to, že krajina nedokázala dostať to najlepšie zo mňa. To je podľa mňa dôvod, prečo sa ľuďom nepáčia starší básnici pred Wordsworthom: pretože si myslia, že sa príliš nezaujímal o prírodu, keďže ju veľmi neopisovali.

Radšej písali o veľkých mužoch ako o veľkých kopcoch; ale sedeli na tých veľkých kopcoch, keď o nich písali. Vypovedali o prírode oveľa menej, ale oveľa viac z nej čerpali. Maľovali biele rúcha svätých panien farbou oslepujúceho snehu, na ktorý sa dívali celý deň. Vymaľovali štítu paladínov fialovou a zlatou ako mnohé heraldické západy slnka. Zeleň tisícov zelených listov sa spojila do živej postavy Robina Hooda. Modrá farba mnohých zabudnutých oblôh sa stala modrými šatami Panny Márie. Inšpirácia k nim prichádzala ako slnečné lúče a vychádzala ako Apolón.

Ako som tam sedel a čmáral tie smiešne tvary na baliacom papieri, zrazu mi na moje veľké znechutenie svitlo, že

som zabudol jednu kriedu, tú najkrajšiu a najdôležitejšiu. Prekutil som všetky vrecká, ale bielu kriedu som nenašiel. Nuž a tí, ktorí sú oboznámení s filozofiou (ak nie náboženstvom) charakteristickou pre kreslenie na baliacom papieri, vedia, že biela farba má nenahraditeľný a pozitívny význam. Nemôžem tu vynechať poznámku s morálnym významom. Jedna z múdrych a úctyhodných právd, ktorú toto umenie na baliacom papieri odhaľuje, je, že biela je farba. Nie je to nedostatok farby. Je to žiarivá a kladná vec, intenzívna ako červená, konkrétna ako čierna. Keď sa vám ceruzka rozpáli dočervena, nakreslí ružu; keď sa rozjasní dobiela, nakreslí hviezdy. To isté predstavuje jedna z dvoch či troch provokačných právd najlepšej náboženskej morálky a skutočného kresťanstva. Základné tvrdenie náboženskej morálky je, že biela je farba. Čnosť nie je nedostatok nerestí alebo vyhýbanie sa mravným nebezpečenstvám; čnosť je živá a samostatná vec ako bolesť či konkrétna vôňa. Milosrdenstvo neznamená nebyť krutý, ušetriť ľudí pomsty alebo trestu; ide o jasnú a pozitívnu vec ako slnko, ktoré človek buď vidí, alebo nevidí.

Čistota neznamená zdržiavať sa sexuálnych nerestí, je to niečo ohnivé ako Jana z Arku. Skrátka, Boh maľuje rôznymi farbami, ale nikdy nemaľuje tak nádherne, skoro by som povedal „kriklavo“, ako keď maľuje bielou.

Naša doba si v istom zmysle uvedomila túto skutočnosť a vyjadrila to pochmúrnou farbou oblečenia. Keby naozaj bola pravda, že biela je bezvýrazná a bezfarebná, negatívna a nič nehovoriaca, potom by sa namiesto čiernej a sivej ako smútočné oblečenie nosila biela. Videli by sme džentlmenov z mesta vo frakoch nepoškvrnenej

striebristej farby a v cylindroch bielych ako nádherné ľalie. Realita je však iná.

Medzitým som neustále hľadal tú kriedu.

Sedel som na kopci ako kôpka nešťastia. Najbližšie mesto bolo Chichester, avšak je málo pravdepodobné, že v ňom nájdem obchod s umeleckými potrebami. Bez bielej by však moje malé absurdné obrázky boli také nezmyselné ako svet bez dobrých ľudí. Cívil som hlúpo navôkol a lámal som si hlavu, ako to vyriešiť. Vtom som vyskočil a vybuchol do smiechu. Smial som sa do popuku a nie a nie sa zastaviť, takže na mňa kravy začali gániť a zhrčili sa ako na schôdzu. Predstavte si muža na Sahare, ktorý ľutuje, že nemá piesok do presýpacích hodín. Predstavte si džentlmena uprostred oceána, ktorý si nepriniesol trochu slanej vody na chemické pokusy. Sedel som na obrovskom skladiisku bielej kriedy. Celá krajina bola zložená z bielej kriedy. Bola to kopa bielej kriedy, ktorá sa tiahla niekoľko míľ až po horizont. Zohol som sa a odlomil som si kúsok zo skaly, na ktorej som sedel; nekreslilo sa ňou tak dobre ako kriedou z obchodu, ale splnila svoj účel. A tak som tam stál omámený radosťou, lebo som si uvedomil, že južné Anglicko nie je iba veľký polostrov s tradíciou a civilizáciou. Je to niečo obdivuhodnejšie. Je to kus kriedy.